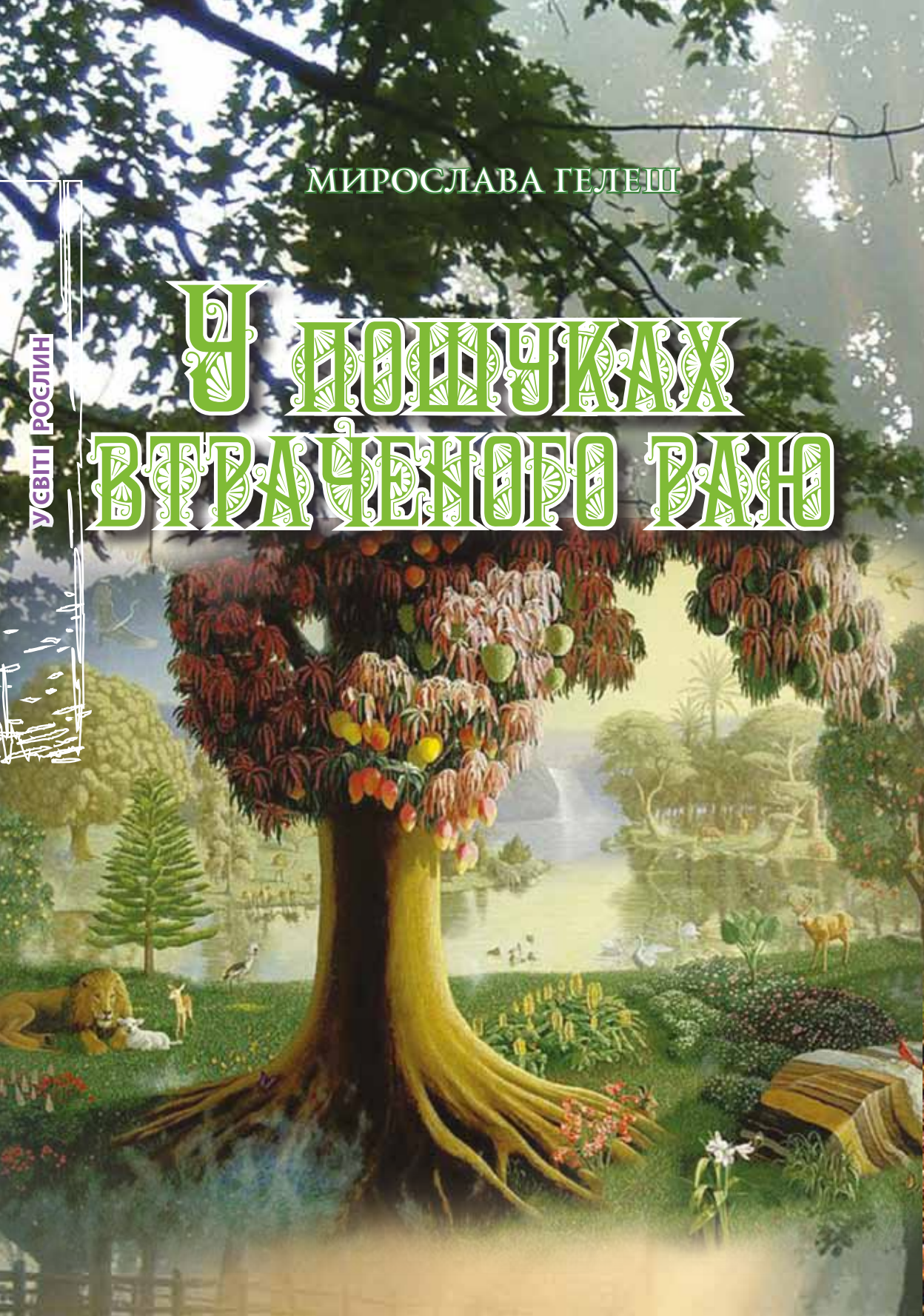

МИРОСЛАВА ГЕЛЕСИ

У ПОШУКАХ ВТРАЧЕНОГО РАЮ

У СВІТІ РОСЛИН

ХТО БУВ ПЕРШИМ САДІВНИКОМ?

Історія садів схожа на історію людства. Першим садівником був Бог: „І насадив Господь Бог сад у Едемі... І виростив Господь Бог із землі всяке дерево, принадне на погляд і добре для поживи, і дерево життя посеред саду та й дерево пізнання добра і зла...” (Буття 2, 8–9). Саме Всевишній передав людям мистецтво облаштування садів, а усі наступні сади є прагненням відтворити той перший сад – у раю. Цей божественний ідеал у різні епохи і у різних країнах люди втілювали на землі, створюючи сади і поєднуючи в них настрої і традиції свого часу з потребами повсякденного життя. Якимось незбагненим чином у садах відображалися найзаповітніші мрії, релігійні ідеали, наукові погляди, побутові традиції і досвід сотень поколінь.

Кожен народ має свої уявлення про рай. Але у всіх основні атрибути раю однакові: зелені дерева, співучі птахи, квітучі рослини.

Загублені у часі

Першою цивілізацією, яка культивувала мистецтво облаштування садів і парків, був Стародавній Єгипет, про зелені насадження якого свідчать численні археологічні знахідки. Прекрасні сади насаджували при великих храмах, на міських площах. Та особливо розкішними були вони у фараонів. Збереглися документальні відомості про величні сади резиденції Рамзеса III, де він наказав облаштувати квітники, посадити виноградники і оливкові гаї. За царювання Клеопатри (I ст. до н. е.) у Єгипті захопилися вирощуванням троянд, різноманіття яких поповнювалося після кожного військового походу.

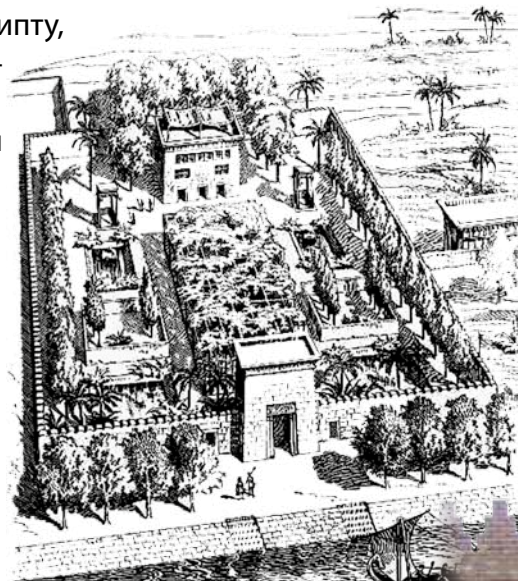

Єгипетські сади мали не лише естетичне, але й велике практичне значення. Вони були джерелом багатьох продуктів харчування, давали таку бажану прохолоду й тінь. Відсутність затінку у кліматичних умовах Єгипту вважалася найтяжчим лихом, особливо для бідного населення. „Він бідний, бо у нього немає тіні”, – так промовляють давні тексти. Саме тому єгиптяни вважали сади коштовним дарунком неба та богів.

На жаль, уявлення про сади Стародавнього Єгипту дають лише малюнки, віднайдені археологами у гробниці фараона у Фівах. Вони розповідають нам, що єгиптяни любили прямі лінії та симетрію. У садах, як правило, влаштовували прямокутні ставки та басейни, в яких квітнули водні лілії, плавали качки та риби. Рослини висаджували рядами відповідно до їхньої висоти: високі (акацію, грецький горіх, платан) садили ближче до огорожі. Біля води розбивали симетричні алеї з тінистих дерев: інжиру, мигдалю, шовковиці, фінікових пальм. Вільний простір між деревами засаджували овочами та квітами (конваліями, маками, волошками, ромашками, ліліями, хризантемами).

Прекрасні сади були окрасою не лише Єгипту, але й Греції, Риму, Персії. Та найбільшої слави зажили вавилонські висячі сади, які вважають одним з семи чудес світу. Їх описали античні історики Діодор, Стратон та Геродот.

Вавилонські сади помилково пов'язують з іменем асирійської цариці Семіраміди. Насправді величні сади присвячені іншій жінці.

Найзнаменитіший цар Вавилону Навуходоносор II безмежно кохав свою молодшу дружину – принцесу Амітіс (за іншими джерелами – Аманіс). Вона виросла серед зелених пагорбів Мідії (сучасна територія Ірану), з дитинства насолоджувалась шелестом листя та співом птахів, а тому у спекотному Вавилоні сумувала за батьківщиною. Навуходоносор II переконав усіх, що кохання здатне творити чудеса: у центрі пустелі він створив для дружини оазу. Найкращі математики спланували проект садів, найкращі будівничі втілили його у життя.

Вавилонські сади склалися з чотирьохярусних прямокутних терас, сполучених широкими драбинами. Тераси виклали кам'яними плитами, вкрили шаром комишу і залили асфальтом. Потім вклали фундамент з двох рядів цегли та плит зі свинцю, щоб вода не просочувалась вниз, а зверху насипали товстий шар родючого ґрунту. З далеких країн привозили саджанці і насіння рослин. День і ніч раби помпували воду з Євфрату на верхню терасу, звідки потоки води збігали вниз, зрошуючи сад. Дивовижний сад, наче величезна зелена квітуча піраміда, звисав у повітрі.

Шкода, що неземну красу садів стародавнього світу ми можемо лише уявляти, опираючись на археологічні знахідки. На щастя, неблаганний час зберіг для нас інші коштовні перлини садово-паркового мистецтва – сади Сходу.

Мусульманський сад-сходинка до раю

В основу мусульманських садів покладено планування шахар-багх: чотири канали, які символізують райські ріки (з молока, меду, вина і води), розділяють територію саду на чотири садочки.

Велике значення у мусульманських садах має вода – символ райського життя. Насолоджуючись її дзюркотом та прохолодою, людина ще за життя зазнає неземного блаженства. Недаремно мусульмани називають сад сходинкою до раю.

Прикладом мусульманського саду, який зберігся до наших днів, є перлина Індії – знаменитий Тадж-Махал, збудований на честь дружини монгольського імператора Шах-Джахана. Кохана дружина Мумтаз-Махал була не лише ідеалом чистоти і жіночності, але і соратницею імператора. Після її смерті безутішний падишах вирішив увічнити пам'ять про неї та побудувати таку усипаль-

ницю, якої не було, немає і не буде ні в кого в світі. Усипальницю звели на високій платформі, а навколо розбили парк. Довгий мармуровий канал у центрі парку розділяє територію на чотири райських садочки з партерними клумбами. Вздовж каналу ростуть кипариси, контури яких гармонійно переплітаються з куполами чотирьох мінаретів мавзолею. Мавзолей нагадує чарівну квітку у казковому саду. Його білі мармурові стіни, інкрустовані самоцвітами, впродовж доби змінюють колір залежно від освітлення. Недаремно Тадж-Махал називають хмариною, що відпочиває на повітряному троні. А й справді, кохання творить чудеса!

Найкращий садівник - природа

В основу китайських і японських садів закладена ідея єдності двох начал: жіночого (інь) та чоловічого (ян). У східних садах переважає нерегулярність, романтичний хаос дикої природи, відсутня симетрія, немає чітких правил для їхнього облаштування. Китайська приказка стверджує: „Хто садить сад, той садить щастя; хочеш бути щасливим усе життя – посади сад“. У Китаї зводять сади трьох типів: великі імператорські парки, монастирські сади і невеликі сади при житлових будинках.

Особливе значення у китайських та японських садах мають декоративні камені. Їх шанують як природний матеріал, у який вкладена людська праця. Камені віддають своє тепло рослинам, а тому їх встановлювали серед квітів. На людей вони також чинять благотворний вплив, показуючи приклад твердості. Підбираючи рослини, враховують їхнє символічне значення: сосна символізує довголіття і силу характеру, бамбук – благородство, півонія – багатство, яблуня – благородство душі.

Шедевром садово-паркового мистецтва, який зберігся до наших часів, є сад Сучжоу. Рослин у цьому саду дуже мало, але підбір їх глибоко символічний. Ставок у центрі саду оточують забудови. Серед них – альтанка під назвою „Місяць заходить і вітер здіймається“. У ній можна посидіти вночі і помилуватися відображенням Місяця у ставку.

Китайські сади стали зразком для дизайнерів Європи, які створювали пейзажні сади. Японське садово-паркове мистецтво теж виникло під впливом Китаю. Японія – загадкова країна, такі ж загадкові і її сади. У японському саду немає нічого випадкового. Наприклад, у саду мохів у листопаді зали-

шають найгарніші кленові листки. Вони не лише яскравий кольоровий акцент, а й символ швидкоплинності життя. Ідею мінливості світу у японських садах втілюють квітучі листяні дерева і кущі, а ідею стабільності – вічнозелені.

Надзвичайно цікаві сухі сади без рослин, воду в яких імітує каміння. Знаним садом такого типу є сад каменів монастиря Реанзи. Єдина окраса цього саду – асиметрично розташовані 15 каменів різноманітної форми. У саду немає нічого живого, проте він не здається мертвим. У будь-яку пору дня і року за різного освітлення сад оживає, викликає все нові та нові враження. Змінюється освітлення – змінюються тіні від каменів, гра світла й тіні створює динаміку життя. З якої б точки відвідувачі не споглядали сад, завжди видно лише 14 каменів.

Сад каменів якнайкраще підкреслює основну думку східних філософів: природа є найталановитішим садівником, а найвище мистецтво – це вміння не порушувати гармонію навколишнього світу.

